

Săpăturile pe linia de fortificații transalutană

În cadrul planului de săpături minimal, alcătuit pentru a cunoaște structura, tehnica de construcție și datarea elementelor constitutive ale sistemului fortificat transalutan, am efectuat sondeaje în castrul de la Flămînda (Poiana), în *castellum* mic de la Putineiu și în turnul de la Scioaștea. Mai urmează să abordăm în viitorul apropiat unul din *castellum*-urile mari, și anume cel de la Urluieni, unde rămîne de lămurit și existența simultană sau succesivă a două *castella*. În concepția noastră vom avea astfel cercetate cite unul din fiecare element de fortificație identificat pe linia transalutană și vom deține minimum de informații necesare pentru a trece la interpretarea istorică a ei.

Castrul de la Flămînda se află pe terasa joasă, inundabilă a Dunării la circa 3 km de Turnu Măgurele. Cam o treime din suprafața castrului a fost distrusă de Dunăre pînă la sfîrșitul secolului XIX. Din jurul anilor 50 ai secolului nostru, malul nordic al Dunării nu mai este amenințat de eroziune, aici depunindu-se, probabil ca urmare a lucrărilor de îndiguire, nisipuri aluvionare. Suprafața castrului care măsoară acum aproximativ 225×300 m a fost lăsată în afara zonei protejate de dig, fiind, cu excepția laturii vestice, plantată cu o pădure de plopi. În toponimia locală castrul este înregistrat cu numele *La Culă* și anterior împăduririi locul era plantat cu vii; de-a lungul anilor s-au descoperit și risipit numeroase obiecte. Săpăturile noastre au ținut să cerceteze latura de est a castrului, ținînd cont de faptul că ea este mai puțin distrusă și că are același traseu cu valul transalutan. Începînd cu 1978 săpătura s-a extins, ea devenind săpătură de salvare ca urmare a faptului că suprafața castrului va fi acoperită de lacul de acumulare al hidrocentralei de la Turnu Măgurele.

Din cauza lipsei mîinii de lucru s-au efectuat doar două secțiuni pe latura de vest și pe latura de nord și una orientată nord-sud

în centrul castrului cu scopul de a cunoaște sistemul de fortificații și de a obține date privind perioada de funcționare a castrului. Pe colțul de nord-est s-au trasat alte trei secțiuni pentru a se determina relația stratigrafică între castru și valul transalutan.

Am constatat că treimea nordică a suprafeței castrului a fost în întregime distrusă pînă la pămîntul viu cu ocazia construirii digului, așa încît în afara unor mici porțiuni, în secțiunile S I, S II și S IV nu am putut culege informații privind situația stratigrafică. Sub un strat de humus, amestecat cu nisip aluvionar, pe latura de vest la — 0,50—0,70 m se află un strat superficial, în care am găsit fragmente ceramice, feudale și moderne românești; urmează stratul de cultură antic, gros de aproximativ 0,40 m, bogat în bucăți de chirpic și cărbone, fragmentele ceramice romane fiind în general nesemnificative și reduse ca număr. În exteriorul șanțului, la — 1,60 m peste nivelul de călcare antic am descoperit o monedă (identificată de M. Chișescu) emisă de Volusianus la Viminacium. Stratul de cultură roman se află direct peste pămîntul viu. *Agger*-ul este construit din pămînt negru, cu foarte puține lentile de pămînt galben; în structura *agger*-ului nu se observă dispunerea specifică unei construcții cu *caespites*. Sîntem de părere că *agger*-ul are la bază o lățime de 8—10 m, fiind demarcat spre est vizibil de straturile de aluviuni succesive, iar spre vest de două lentile de pămînt cu cărbone și pămînt ars; urma unui stîlp de lemn carbonizat se află la circa 1,50 m de marginea de vest a *agger*-ului, fără să pătrundă însă în pămîntul viu. În faza actuală a cercetării putem interpreta lentilele de cărbone și pămînt ars găsite în panta interioară ca urme ale unei mantale de lemn și pămînt. *Fossa* are o deschidere de 4,50—5 m și o adîncime de — 1,90 m. În S II pe nivelul de călcare, la — 1,30 m, s-au descoperit resturile carbonizate ale unor stîlpi căzuți

paralel, probabil de la suprastructura *agger*-ului. Datorită faptului că secțiunile nu au putut fi suficient de largi rămin de rezolvat nenumărate chestiuni ridicate de tipul de construcție.

Spre deosebire de S I, S II și S V, unde *fossa* era umplută cu humus, șanțul în S III este umplut cu pământ de diverse naturi, avînd aspectul unei umpleri intenționate. În partea superioară a umpluturii am găsit fragmentul unei fibule de fier de tip provincial roman, datată în secolul I e.n., dar folosită și în sec. II (Almgreen. *Nordeuropäische Fibelformen*, 1923, pl. 1, fig. 15, p. 106). În S IV, trasată în centrul castrului, partea sudică, mai puțin afectată de construcția digului, sub o succesiune de straturi aluvionare, la — 0,70 m, s-a găsit o locuință incendiată, și, la — 1,80 m, un bordei sau pivniță incendiată. Materialul ceramic întregibil se poate data în a doua jumătate a secolului XIV e.n. Stratul roman este aici la — 1,80—2 m și la fel de sărac ca și pe latura de est.

Capacitatea mare a castrului (inițial 7—8 ha) ne face să presupunem că aici au staționat mai multe trupe, eventual chiar *vexillationes* de legiuni care să apere punctul de trecere pe Dunăre și să controleze vestul Munteniei. Sperăm ca prin cercetările viitoare să putem lămurii problemele privind perioada de funcționare a castrului.

La PUTINEIU, în campania 1977 am secționat nord-sud fortul și am terminat secțiunea pe latura de vest. Fiind primul fort mic cercetat pe linia transalutană, ne interesează, în afara elementelor de fortificații de la incintă, și dispunerea interioară a construcțiilor, dimensiunile barăcilor, numărul lor; aceste din urmă elemente pot aduce știri despre natura și mărimea trupei. Profilul pe latura de sud (*Limes*, Szekesfehervar, 1978, p. 349, 3/b) dă imaginea elementelor de fortificație în zona porții, unde șanțurile se micșorează, în vederea întreruperii. Socotind că poarta este la mijlocul laturii de sud, lungimea acesteia este de 53 m (incluzînd și *agger*-ul), fiind egală cu latura de vest. *Agger*-ul este alcătuit din pământ brun roșcat cu rare lentile de pământ galben; pe coama sa a existat o palisadă de lemn făcîndu-se cu lut, care a fost incendiată, și resturile ei au căzut, marcînd panta *agger*-ului și a șanțului. Deocamdată putem afirma că lagărul are doar două porți, pe laturile de nord și sud; pe latura de vest nu am identificat încă urmele porții sau ale drumului. Poarta de sud este încadrată de o construcție de lemn, puternic incendiată ale cărei urme au început a fi dezvelite în suprafață. *Agger*-ul în dreptul porții este mai larg, ocupînd și *berma* care a fost observată doar în secțiunea peste latura de vest și de nord. Urmele in-

cendiului au fost constatate pe incintă în toate punctele cercetate; curios, ele lipsesc în interiorul fortului. În *castellum* există doar un strat de cultură și doar un singur nivel de locuire, totuși pe mici porțiuni am constatat existența succesivă a două faze pentru *via sagularis*. Pe latura de vest și nord *via sagularis* este lată de 1—1,5 m. *Castellum* are pe latura de sud și vest două șanțuri; cel interior lat de 3 m și adînc față de nivelul antic de 1,5 m, are o formă ce amintește așa-numita *fossa punica*, cel exterior are o deschidere de 4 m și o adîncime de 1,75 m, aflîndu-se la 2 m de primul. Pe latura de nord, care se află doar la circa 6 m de panta accentuată spre valea largă a Călmățuiului, șanțul interior este urmat la o distanță de 7,5 m de un șanț (sau numai o groapă?) foarte deranjat de conducta de apă actuală.

În 1978 și 1979 am efectuat primele suprafețe de 4×4 m cu scopul de a dezveli partea de sud-vest a lagărului.

Stratigrafia: sub stratul arabil gros de 0,40 m se află un strat de pământ brun-roșcat cu urme arheologice, între — 0,60—1 m se află stratul roman, foarte bogat în urme arheologice. Din cauza culorii pămîntului, urmele construcțiilor de lemn sînt aici foarte greu de sesizat. La — 1 m s-au găsit fragmente de vase întregibile, unelte, arme, o fibulă și o monedă Sever Alexander.

După cum am mai spus *via sagularis* are două faze distincte, prima marcată de un strat de pietre calcaroase, cea de a doua numai cu pământ oătat și pietriș. În prima fază este răspîdită, atît în vecinătatea laturii sudice, cît și a celei vestice, o mare cantitate de cenușe. Distrugerea fortului are loc după o perioadă mai lungă de funcționare, chirpic din palisadă căzînd pe faza a doua a *viae*-i *sagularis*. Rămîne să precizăm planul construcțiilor interioare secționate. Menționăm că în S II s-a găsit o fîntînă, pe care însă n-am dezvelit-o decît pînă la — 3 m.

În pămîntul scurs din profil s-a descoperit un sesterț Antoninus Pius într-o stare de conservare foarte proastă, așa încît nu se va putea preciza exact anul de emisiune.

SCRIOAȘTEA. În nord-vestul satului, pe platoul înalt de la vest de lunca rîului Vedea, în punctul de legătură vizuală între Roșiori de Vede și *castellum* de la Gresia, am identificat urma unui turn de semnalizare. Am săpat o suprafață de 10×10 m cu scopul de a dezveli turnul în întregime; întreaga suprafață a fost marcată de o cantitate impresionantă de chirpic. Din cele observate se poate deduce că turnul depășește mărimea presupusă de noi pe baza dimensiunilor movilei de la suprafața terenului, așa încît pentru definirea tuturor elementelor componente (eventual șanț) săpăturile trebuie

continuate. Am putut stabili existența a două momente de funcționare a unor turnuri în acest punct. Turnul în prima fază a avut o groapă mare de provizii în partea de nord, iar în partea sudică, unde frecvența stîlpilor este mai mare, presupunem că a existat o scară pentru nivelurile superioare. Sîntem înclinați să credem că spațiul de la suprafața solului antic nu era folosit, deoarece lipsesc practic urmele de locuire, majoritatea materialului roman fiind răspîndit în jurul turnului. Cea de-a doua fază se pare că are dimensiuni mai mici și o altă orientare.

RECHERCHES SUR LA LIGNE FORTIFIÉE TRANSALUTINE

Pour connaître la structure, la technique de construction et la datation des éléments constitutifs de la ligne fortifiée transalutaine nous avons conçu

un programme minimal en commençant des fouilles à Flămînda (Poiana), Putineiu et à Scrioaștea, dép. Teleorman.

À Flămînda ont été sectionnées la côte est et nord du castrum en terre et bois, partiellement détruit par le Danube et le digue moderne. Pour l'instant il nous manquent les moyens à établir le période de construction du fort, mais probablement la fibule en fer (Almgreen, *Nordeuropäische Fibelformen*, Pl. I, fig. 15, p. 106) trouvée dans le remplissage de la fossa au coin nord-est peut servir comme *terminus antequem*.

Plus au nord, à Putineiu, ont été continuées les recherches dans le petit *castellum*; on peut affirmer que celui-ci avait seulement deux portes sur les côtes sud et nord; les deux fossae s'interrompent en face de la porte sud. Le plan des constructions intérieures en bois reste à être complété. Traces d'incendie sont partout sur le rempart: seulement pour la *via sagularia* il y a deux phases.

À Scrioaștea, dans le point qui assura la liaison visuelle entre Roșiorii de Vede et la *castellum* de Gresia la fouille qui se poursuivra a mis au jour deux tours en bois, construits succesivement et tous les deux incendiés.